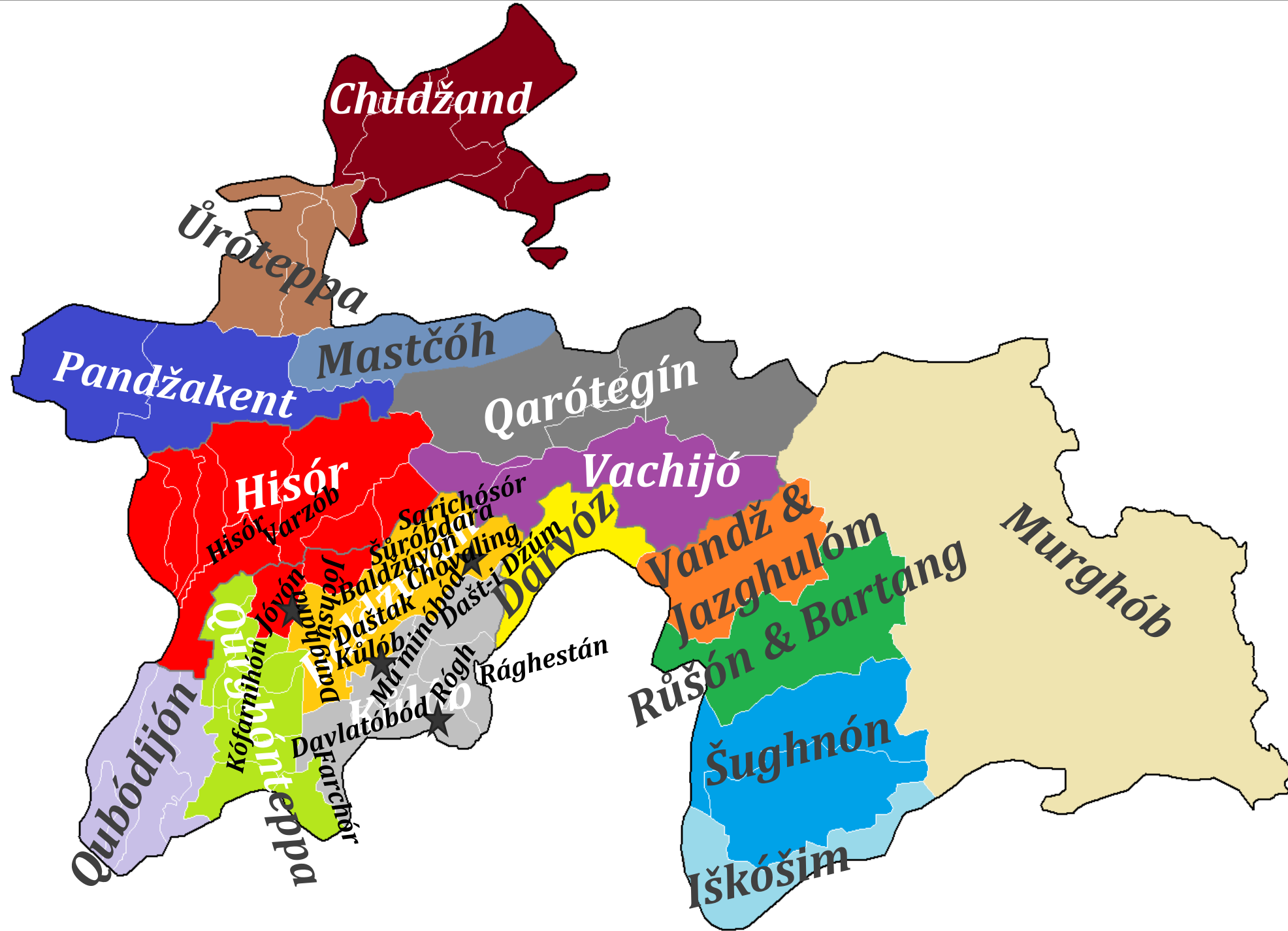

tádžické dialekty

jižní skupina – dialekty Kúlóbu a Róghu

dialekty Kůlóbu a Róghu

- ▶ jižní typ vokalismus
 - ▶ chybí reliktové \bar{i} ; \bar{u} a \bar{u} > \bar{u} (ale občas \bar{u} > \bar{z})
 - ▶ zadní nelabializovaný vokál \bar{z} [ɯ̟] místo a nebo i v celé řadě slov (*b̄zdan* < *будан*, *d̄zraxt*, *z̄zmin*, *d̄zrūn*, *d̄zrav*, *d̄zst* > *даст*, *f̄rēb*, *ḡzrd* < *гурд*, *b̄ni* < *бинū*, *č̄z* < *чиз*, *č̄z̄m*)
 - ▶ typický přechod $\bar{o}N$ > \bar{u}
 - ▶ stahování v plurálu: $-a+h\bar{o}$ > \bar{o} , $a\bar{o}$. $\bar{o}\bar{o}$ (ale *i\bar{o}*, *iy\bar{o}*; *ū\bar{o}*, *ūw\bar{o}*)
- ▶ konsonantismus: spisovný jazyk (včetně \bar{z}) + ζ , h (někde w jako alofón ν nebo b)
 - ▶ intervokální b přechází > $\nu\sim w$
 - ▶ v Róghu jen w místo spisovného/jižního ν ; náslovné y mizí
- ▶ konc. 2.pl $-\bar{e}n$, chybí koncovka $-\bar{e}t\bar{o}n$

dialekty Kůlóbu a Róghu

- severokůlóbské dialekty
 - východní dialekty (Dašt-i Džúm)
 - centrální dialekty (Mů'minóbód, Chóvaling, Sar-i-chósór, Šúróbđara)
 - západní dialekty (Baldžúvón, Darača, Daštak)
- západokůlóbské dialekty (Jóvón, Kófarnihón/Qũrghónteppa, Hisór, Varzób, Jóchsú)
 - varzóbsko-kůlóbský dialekt
 - hisórsko-kůlóbský dialekt
- jihokůlóbské dialekty (Davlatóbód, Tangób, Kůlób, Danghara)
- dialekty Róghu
 - tádžické dialekty (Chódžaghaltón, Šúróóbód, Sar-i Čašma, Óftóbzamín, Badring, Čólišťak, Ahmad-i Pójón, Čašma-ji Séb, Zardólúdara-ji Bóló, Zardólúdara-ji Pójón, Sébdara-ji Kalón, Sébdara-ji Buzkuš, Dahan-i Dara, Navóbód, Safédór-i Bóló, Safédór-i Pójón, Dévdór, Nímdara)
 - afghánské dialekty (Rághestán)

severokůlóbské dialekty

► předložky

► *ay, da, tō; bē*

► záložky

► *=a ~ =ra/=ya, -da, -ba, -kati (-qati), -vōrí*

► zájmena

► mъ, ma	mō	-ъm	-ъmūn
tъ, tū	šъmō	-ъt	-ъtūn
ū	ūhō, ūvō	-ъš	-ъšūn
i(n)	iyō	-ъš	-ъšūn
ū(n)	ūhō, ūvō	-ъš	-ъšūn

severokůľóbské dialekty

► slovesa I.:

- -ъm, -am -ē̄m
-i -ē̄n
-a -an
(-ak v minulých časech)

II.:

- ъm -ē̄m
-á̄y, -ái -ē̄n
-á̄y, -ás -an

spona

- am -ē̄m
-i -ē̄n
-ay, -as(t) -an

- *рафта устодаам, рафта устода̄̄ ... | рафта устода будам, рафта устода буд̄̄ ...*

- rafta istōdam rafta istōdēm raftá istōdá/ista^ha б̄ѣдъm raftá istōdá/ista^ha б̄ѣдēm
rafta istōdi rafta istōdēn raftá istōdá/ista^ha б̄ѣд̄i raftá istōdá/ista^ha б̄ѣдēn
rafta istōday/istōdas rafta istōdan raftá istōdá/ista^ha б̄ѣd raftá istōdá/ista^ha б̄ѣdán

- *рафтагустам, рафтагуст̄̄ ...*

- raftastъm raftastēm
raftasti raftastēn
raftastay raftastan

text 5a – Chóvaling

1. бъдас на бъдас, йа мардак бъдас, дъ барзагоу доштас, йак хар.
2. чанд вақт барзаговора бурдас чуфт кардас.
3. йаг руз баруаговора ай чуфт овардан ки хар съни барзагоу гуфтас ки: –хъдъта ба касал бъдоз.
4. барзагоу хара мепурса ки: –чъхели хъдъма ба касал бъдозъм.
5. хар гуфт: –каҳ-ът кардан, нахър, тарит-ът-ам кардан нахър, бад ки нахурди, меган, – барзагоу касал шидас, бад йа барзагови ҳамсойара металабан-ъ бад чуфт-да мебаран.
6. пъгоҳ хестан, тарит кардан барзагов-а, ки нахърдас, гуфтан: –барзагоу касал шидай.
7. соҳиби барзагоу гуфт ки: –шида боша, йа нимхурд гандъма бъгърен, хара бор кънем, ҳами хара бурда чуфт кънем.

text 5a – Chóvaling

8. хар ай и гап, гапи задагиш пъшаймон шид.
9. хара бурдан ба чуфт.
10. дъ руз хар-а чуфт кардан, хар ай ҳалокат рафт.

11. хара хуй кардан-ъ хуна омадан.
12. хар омад-ъ да пеши барзагов тънък зад; барзагов ба хар гуфт ки: –чура чи кор кардай?
13. гуфт: –напурс, агар шъмо пъгаҳ нахезен, чуф-да наравен, шъмора мекънан-ъ гуштатон-а хъдои мекънан.
14. барзагов гуфт: –набоша чико кънъм чураи хар?

text 5a – Chóvaling

15. гуфт: –чико мекъни? пъгаҳ каҳ-ът кардан, каҳа бѣхър, таритѣта бѣхър, ай охурчаи барзагови ҳамрата бѣхър.
16. бад барзагов хест-ѣ ҳами кора кард.
17. хара гуфтан, имруза-ра дам-ѣш-а ҳот кѣна.
18. хар гуфт ки: –ма агар инча бестѣм, ма-ра бѣсйор ε азоб метан.
19. гуфт: –ма акѣ айлоқи Бедара мерам.
20. хар хест-ѣ куча-да рафтан гърѣфт.
21. йак қѣшқор ай пеш бѣрома, гуфт: –чураи хар, кѣчо мерен?

text 5a – Chóvaling

22. гуфт: –ма айлоқи Бедара мерам, дар айлоқи Бедара ow ба руи sawза гел мехърав-ъ sawза ба руи ow.
23. бад қъшқор гуфт ки: –чура мъра намебари? хар гуфт ки: –ай йак кас-дам ду кас хуб-ай.
24. бад рафтан гърифтан.
25. пуни куча-да рафтан ки йа хърусчуча ай пеш омад, гуфт: –чураи хар, къчо мерен?
26. гуфт ки: –айлоқи Бедара.
27. мара қати-тун намебарен? гуфт: –ай дъ кас се кас хуб-ай.
28. бад рафтан гърифтан се кас шида.

29. вад рафтан гърифтан ки йа муш пеш бъромад, гуфт ки: –чураҳо, къчо мерен?

text 5a – Chóvaling

30. гуфт: –айлоқи Бедара мерем.
31. гуфт: –мъра намебарен?
32. гуфтан: –ай се кас-да чор кас хуб, бад рафтан.
33. дар айлоқи Бедара рафтан чаридан гърифтан, маст шидан ай чаридан-а бъсийор.
34. хар гуфт ки: –ма ҳами шаҳра ба дас нагъръм, намешава.
35. хар зад ҳанг и лави шаҳр рафт, бо зад ҳанг у лави шаҳр рафт.
36. бад чор гърг хабар шидас, бад гуфтан ки: –инча-да чи воқиға бошад?

text 5a – Chóvaling

37. се гърг-ъш съни йа гърг-а гуфт ки: –бъра хабар б̄ъги, и гърга рои кардан.
38. хар ба ҳамро-ш маслаҳат кард, гуфт: –агар б̄ъойа гърг, ма х̄дъма ба п̄шт мепартом, мег̄ум – иқа б̄х̄ър̄ъм-ъ бо ҳамроҳома хабар к̄н̄ъм.
39. съни қ̄шқор мега ки: –ай х̄чуки м̄ъ ки меқапа, м̄ъ ҳаму вахт пома чапҳалък медозъм, ш̄мо б̄ъген: –йак кам садта б̄йойен, йак кам садта б̄зан-ъш.
40. съни х̄руз гуфт ки: –т̄ да тори бед меб̄рои ҳазон меғуи.
41. съни муш гуфт ки: –т̄ қавро-шун-а мекани.
42. гърг омад.
43. хар ба п̄шт ғалтидас,

text 5a – Chóvaling

44. гърг гуфт ки: –камтар бѣхърѣм, бад бѣрам.
45. ай хѣчуки хар қапид, хар чапқалтѣк дохт.
46. гуфт сѣни қѣшқор: –падар на ϵ лат, йак кам садта бѣйо бѣзан-ѣш.
47. қѣшқор ки дур мерава меойа, мезана гѣрга.

48. гърг ϵ илоч мекѣнав-ѣ хуй мекѣна, ба пеши ҳамроҳош мерава.
49. мега: –бѣхезен ки қавро-мун-а кандак, йакташ тори дѣрахт-да бѣромадас чанозахон
файрод дора.
50. гѣрго хеста гѣрехта рафтан.

západokúľóbské dialekty

► předložky

► *ay, da, tō; bē*

► záložky

► *=a ~ =ra/=ya, -da, -ba, -kati (-qati), -vōrí*

► zájmena

► min, ma(n), mū(n), mēn	mō	mō, mūhō	-ъm	-mōn
tъ, tū		šъmō	-ъt	-tōn
vay			-ъš	-šōn
i		ihō, iyō	-ъš	-šōn
ū		ūhō, ūwō	-ъš	-šōn

západokúľóbské dialekty

- slovesa
I.:	II.:	spona
► -ъm, -ūm -ē̄m
-i -ē̄n, (-ē̄)
-a, (-ad) -an
(-ak v minulých časech)	-ъm, -am -ē̄m
-ay, -i -ē̄n (-ē̄)
-ay, -as(t) -an	-ъm, -ūm -ē̄m
-i -ē̄n (-ē̄)
-ast -an
- *рафта устодаам, рафта устодаū ...*
- raf(t è)sōdam raf(t è)sōdēm
raf(t è)sōdi raf(t è)sōdē(n)
raf(t è)sōday raf(t è)sōdan
- *рафтагустам, рафтагустū ...*
- raftastъm raftastēm
raftasti raftastēn
raftastas, raftastay raftastan

text 5b – Jónón

1. Вахтойе ки мо бофанда бъдем, авратойи моҳо чархда ресмун мериштан, дар рузда йа кело мериштан.
2. Агар чор кело ресмун мериштан, ба́ и чил рус мераф.
3. Ҳамина бо́ чирда калова мекардан.
4. Бо ҳами каловаҳора дъ рус эскенча мекадан.
5. Бо йа рузи дига деги калунда андохта мечушундан.
6. Бо ҳамун рус каловара эскенча када, овуна мег^ирем.
7. Бо́ дъ рузи дига эскенча места, бо́ бадай дъ рус ҳаму эскенчара ҳуй мекънем, ҳаму каловара ордowда тар мекънем.

text 5b – Jónón

8. Ордова каловара меґавчѐм-меґавчѐм, бо чафида, каловара шапунда меґ^ирѐму офтогда ѝа рус қоқ мекънем.
9. Аку парика пварда земинда мекувѐм, ба_ε д чархара м^ийоварѐм , бо пеши парика мемундем.
10. Каловара чархода дъ рузда зуґута мекънем, аку бофанда мерѐм, ай бофанда илтимос мекънем ма меґуѐм, ки чор келохакак ресмун дорум, ҳамура танида битийима, къртакойи кудако даридай, къртайу эзор када метийимшун.
11. Боганда «хув» меґуйаду ай дукун меройаду кортана мебанда, ба_ε д заґутахойи кампира кортанда мейандоза, кау ҳаму рус вай метана ресмун меґ^ира ва дукунда пайвант мекъна, ба_ε д ресмуни кампира мебарат.

jihokůlóbské dialekty

► předložky

► *ay, da, tō; bē*

► záložky

► *=a ~ =ra/=ya, -da, -ba, -kati (-qati), -vōrí*

► zájmena

► mъ, ma	mō	-ъm	-mūn
tъ	šъmō	-ъt	-tūn
vay	ūhō, ūvō	-ъš	-šūn
ū	ūvō, ūwō	-ъš	-šūn

jihokůlóbské dialekty

- slovesa
I.:	II.:	spona
► -ъm -ē̄m	-am, -ъm -ē̄m	-ъm -ē̄m
-i -ē̄n	-ay, ai -ē̄n	-i -ē̄n
-a -an	-ay, -as -an	-ay, -as(t) -an
- (-ak v minulých časech)
- *рафта устодаам, рафта устодаї ...*
- raftēstam raftēstēm
raftēsti raftēstēn
raftēstay raftēstan
- *рафтагустам, рафтагустї ...*
- raftastъm raftastēm
raftasti raftastēn
raftastas, raftastay raftastan

text 5c – Kûlób

1. Афанді йаг руз иқа мойі мийора-въ зан-ш-а мега ки:
2. – ийо-ра иқа нъмък къ, нъмък бѣхъран, с̄ар мехърем-шун.
шав вахте ки Афанді-ра хов мебара, зан-ѣш мехеза-въ дѣгуна-ш-а файрод мекъна-въ мойийо-ра бѣрйун мекънан-ѣ кайф к̄а мехъран.
3. қариби мърғфайрода м̄емуно мехезан-ѣ ба хуна-шун-а мераван
4. и занак руғаной тай тавақи дѣгоно-ш-а дар дѣст-ѣ лави Афанді мемола-въ хов мекъна.
5. с̄арі Афанді ай хов-ѣш мехеза-въ зан-ш-а мега ки:
6. – бѣхе занак, мойийо-ра бѣйор-шун, ки бѣхърем-шун, албат хела нъмък хурдан
7. зан-ѣш мега ки:
8. – охи майийо-ра шав хърді-въ бо майойо-т бача к̄ан ки б̄о и сарі н̄і мехърі-шун?

text 5c – Kũlób

9. Афанді мебина, ки дѣсто-ш-ъ лаво-ш пѣри руған-ан.
10. мега, ки дѣсто-м-ъ лабо-м ақатан меган, ки тѣ мойийо-ра хурдай, неки шѣкамб-ѣм мега, ки „мѣ нáхурдам“.

dialekty Róghu

► předložky

► *ay, da(r), ba, tō, kati (qati); bē; barō-i*

► záložky

► *=a ~ =ra, -na (< andar), -kati (-qati), -wōri*

► zájmena

► mъ	mō	-ъm	-ъmūn
tъ, tū	šъmō	-ъt	-ъtūn
ū	ūhō, ūwō	-ъš	-ъšūn
i(n)	inō	-ъš	-ъšūn
ū(n)	ūnō	-ъš	-ъšūn

dialekty Róghu

► slovesa	I.:	II.:		srona	
► -ъm	-ē̄m	-ъm	-aē̄m	-ъm	-ē̄m
-i	-ē̄n	-ay, -ai	-aē̄n	-i	-ē̄n
-a	-an	-as(t)	-an	-as(t), -ъs(t), -s(t)	-ъn, -an
(vzácně i -ak v minulých časech)					
► <i>омада/гуфта истодаам, омада/гуфта истодаū ...</i>					
► <i>ōmadēsōdam; gūftēsam</i>			<i>ōmadēsōdēm; gūftēsēm</i>		
<i>ōmadēsōday; gūftēsay</i>			<i>ōmadēsōdēn; gūftēsēn</i>		
<i>ōmadēsōdas; gūftēsas</i>			<i>ōmadēsōdan; gūftēsān</i>		

text 5d – Chódžaghaltón

1. бѣд на бѣд йак кампир бѣд.
2. йак нѣваса дошт.
3. рузи нѣваса-ш ба адир рафт йа донѣк офт.
4. аму донѣк-а овард монд ба аму ow дод.
5. омад ки калон шидаст гѣл кадас зардолу гѣрифтас.
6. йак руз да тори зардолу рафт саро кард.
7. дид ки ай пойони зардолу кампир омад.
8. гуфт: „бача, ба ман йак-се-чор-та зардолу-м бѣде.“
9. бача йак-се-чор-та партофт.

text 5d – Chódžaghaltón

10. уно дар даруни ow рафтан.
11. кампир гуфт: „зардолу да тоқин бѣчин бийор да чувол-ѣм бѣрез.
12. бача-ра хов-ѣш бурд.
13. бад ами кампир бача-ра да чувол пѣр кад.
14. дани ами чувол-а макам баст.
15. бад гѣрифтас да пѣшт-ѣш бор-ѣш кад бурд-ѣш ба хона-ш.
16. да паси хона-ш дам гѣрифт.
17. бад аму бача ведор шид ки „мѣ“ дар „чувол-ѣм“.
18. бад дар чебѣк-ѣш ѣак чопку бѣдас, ѣак сузан.

text 5d – Chódžaghaltón

19. чуwol-ро бърйдасту бад бърромадаст.
20. бад дар даруни чуwol санг пър кадас.
21. бад духтас ами чои чуwol-а.
22. бад бача гърехт рафт хонаи хъдъш-а.
23. кампир ба хона-ш рафт.
24. бад гуфтас ки: „Бийоиша, деки чългушък-а бон, ман бача-ра оwardъм.“
25. бад ами дъхтар чуwol-а мегира, мереза, мебина ки санг.